

Haladó problémamegoldó szeminárium 1.
javító feladatsor
beadandó 2018. december 13-ig

1. Egy folyó sebessége v (tegyük fel, hogy a folyó egyenes, és a valósággal ellentétben a víz mindenhol ugyanakkora sebességgel folyik). Egy csónak a vízhez képest u sebességgel tud haladni.

A parthoz képest milyen irányba evezzen a csónakos, ha a lehető legrövidebb úton akar átjutni a túlsó partra? Vizsgálja meg az $u > v$ és az $u < v$ eseteket is! A megoldást meg lehet találni szélsőérték-számítással (deriválással) és geometriai megfontolásokkal is.

2. Egy biliárdasztalon egy tisztán gördülő golyó „telibe talál” egy ugyanolyan tömegű és méretű álló golyót. Az ütközés tökéletesen rugalmas, a gördülési ellenállás és a golyók közti súrlódás elhanyagolható. A golyók és a talaj közötti viszont nem!

Hogyan mozognak a golyók az ütközés után?

Mi történne, ha a golyók közt is jelentős súrlódás lenne?

3. Írja fel egy kúpinga teljes E mechanikai energiáját a fonál ℓ hosszának és a kúp (nem feltétlen kicsi) α félnyílásszögének a függvényében! (Természetesen az ingatest állandó m tömege és a g nehézségi gyorsulás is paraméter. A keringés v sebességét és ω szögsebességét, valamint a pálya r sugarát azonban fejezze ki a többi változóval!) A helyzeti energia nullpontját a felfüggesztésnél válassza.

a) Fejezze ki az energia ΔE (kicsiny) megváltozását, ha a fonál hossza kicsiny $\Delta\ell$, a félnyílásszög kicsiny $\Delta\alpha$ értékkel megváltozik!

b) A kúpinga fonalát $|\Delta\ell|$ értékkel feljebb húzzuk. Hogyan változik a kúpinga félnyílásszöge?

c) Írja fel a kúpinga N perdületét a plafonon lévő kis lyukra vonatkozóan! Fejezze ki a perdület kicsiny ΔN megváltozását, ha a fonál hossza kicsiny $\Delta\ell$, a félnyílásszög kicsiny $\Delta\alpha$ értékkel megváltozik!

d) A b) rész eredményét felhasználva mutassa meg, hogy a fonál feljebb húzásakor a perdület (előzetes elvárásainkkal összhangban) valóban nem változik ($\Delta N = 0$)!

4. Egy téglatest alakú üres medence a tetején lévő csap kinyitása után T_1 idővel telik meg. A teli medence az alján lévő kifolyót kinyitva T_2 idő alatt ürül ki. Mi történik, ha a vízcsapot és a kifolyót is nyitva hagyjuk? Milyen T_1/T_2 arány esetén kell túlfolyástól tartanunk?

5. Egy $D = 10 \text{ N/m}$ rugóállandójú rúgóra $m = 0,1 \text{ kg}$ tömegű alumíniumrudat akasztunk. A rezgést úgy csillapítjuk, hogy az alumíniumrúd mágnesek között mozog. Az örvényáramok hatására sebességgel arányos fékezőerő jön létre, $k = 0,4 \text{ Ns/m}$.

a) Mekkora a β csillapítási tényező? Mekkora a csillapított rezgés ω' sajátkörfrekvenciája? Írja fel és ábrázolja (milliméterpapíron vagy számítógéppel) a test kitérését és sebességét az idő függvényében, ha a testet $x(0) = 5 \text{ cm}$ helyről $v(0) = 0,5 \text{ m/s}$ sebességgel indítjuk el! Mennyi idő után csökken a rezgés amplitúdója 1 mm alá?

(folytatás a következő oldalon)

A rendszert gerjesztjük: a rugó felső végét az $x_g(t) = A_g \sin \omega t$ függvény szerint mozgatjuk, ahol $A_g = 5 \text{ mm}$.

b) Mekkora a gerjesztő erő F_0 amplitúdója? Hol van a rendszer amplitúdó- és sebességrezonanciája? Rezonancia esetén mekkora az amplitúdó ill. a sebességamplitúdó?

A csillapítást (a mágnesek távolabbra állításával) lecsökkentjük, most $k = 0,02 \text{ Ns/m}$. A kényszer frekvenciáját $\omega = 9 \text{ s}^{-1}$ értékre állítjuk (a többi paraméter változatlan). A $t = 0$ pillanatban a test az egyensúlyi helyzetben nyugalomban van, ekkor bekapcsoljuk a gerjesztést.

c) Írja fel és ábrázolja a test kitérését az idő függvényében (milliméterpapíron vagy számítógéppel, $t = 50 \text{ s}$ -ig)! Milyen jelenséget figyelhet meg?

6. Az (x, y) síkban egy síkhullám az x -tengellyel $0 \leq \vartheta \leq \pi/2$ szöget bezáró irányba terjed. A hullám körfrekvenciája ω , hullámszámának nagysága k , amplitúdója A_0 , a kezdőfázisa 0 .

a) Írja fel a $\mathbf{k}$ hullámszámvektort! Írja fel a hullám $\Psi_1(x, y, t)$ hullámfüggvényét!

Egy másik hullám is terjed ugyanitt, melynek minden paramétere megegyezik az előzőével, de iránya az x -tengellyel $-\vartheta$ szöget zár be.

b) Írja fel a két hullám szuperpozíciójaként keletkező hullám $\Psi(x, y, t)$ hullámfüggvényét! Milyen irányba halad ez a furcsa hullám? Mekkora a sebessége? Diskutálja a $\vartheta = \pi/2$ esetet!

c) A hullámtér bármely pontja harmonikus rezgőmozgást végez. Adja meg a hullámtér tetszőleges (x, y) pontjában a rezgés $A(x, y)$ amplitúdóját!

d) Adja meg azon (x, y) helyeket, ahol az amplitúdó maximális! Ezek $\vartheta > 0$ esetben egyenesek lesznek. (Diskutálja a $\vartheta = 0$ esetet!) Milyen az egyenesek iránya és mekkora a távolságuk?